



Eindtermendocument 3

Vak: Papiamentu - profiel

Leerweg: havo

Ter goedkeuring aangeboden aan
de Minister van Onderwijs, Infrastructuur en Sociale Zaken, maart 2008

Directie Onderwijs, Aruba

- Afdeling Curriculumontwikkeling
- Examenbureau
- Projectbureau SHA

Inhoudsopgave

1.	Inleiding	p. 2
2.	Visie en domeinen	p. 4
	2.1. Visie op het vak	p. 4
	2.2. Overzicht van de domeinen	p. 6
3.	Vaardigheden	p. 7
4.	Overzicht van alle eindtermendocumenten havo	p. 9
5.	De eindtermen havo Papiamento-profiel	p. 10

1. Inleiding

In het kader van de vernieuwing van het avo zijn voor alle vakken op de Arubaanse mavo, havo en vwo eindtermendocumenten gemaakt.

Voor de vakken waarvan Nederlandse examens worden afgenomen, zijn de eindtermen integraal overgenomen uit de examenprogramma's uit Nederland, zoals vastgesteld in maart 2007. Bij de andere vakken zijn de Nederlandse examenprogramma's als uitgangspunt gebruikt.

mavo	havo	vwo
1. Engels	1. Engels	1. Engels
2. Nederlands	2. Nederlands	2. Nederlands
3. Papiamentó	3. Papiamentó-profiel	3. Papiamentó-profiel
4. Spaans	4. Spaans	4. Spaans
5. Lichamelijke Opvoeding	5. Lichamelijke Opvoeding	5. Lichamelijke Opvoeding
6. CKV	6. CKV	6. CKV
7. Wiskunde	7. Wiskunde	7. Wiskunde
	7a. Wiskunde A	7a. Wiskunde A
	7b. Wiskunde B	7b. Wiskunde B
		7c. Wiskunde C
	7d. Wiskunde D	7d. Wiskunde D
8. Biologie	8. Biologie	8. Biologie
9. NaSk 1	9. Natuurkunde	9. Natuurkunde
10. NaSk 2	10. Scheikunde	10. Scheikunde
11. Geschiedenis	11. Geschiedenis	11. Geschiedenis
12. Aardrijkskunde	12. Aardrijkskunde	12. Aardrijkskunde
13. Economie/M&O	13. Economie	13. Economie
	14. M&O	14. M&O
	15. I&S/Maatschappijleer	15. I&S/Maatschappijleer

De vakken waarbij de examens uit Nederland worden afgenomen

Ter verduidelijking worden in de Arubaanse eindtermendocumenten ook leerinhouden per eindterm vermeld. Deze leerinhouden zijn afgeleid uit de syllabi van de betreffende vakken uit Nederland en uit andere literatuur (zie de genoemde bronnen aan het einde van deze inleiding). In de leerinhouden is er ruimte om de stof te Arubaniseren.

Waar het vak aangeboden wordt:

	Mens en Maatschappij- wetenschappen	Natuur- wetenschappen	Humaniora
Gemeenschappelijk deel	-	-	-
Profieldeel verplicht	-	-	-
Profieldeel keuze	-	-	-
Keuzedeel	-	-	Papiamento-profiel

In dit eindtermendocument wordt in hoofdstuk 2 een uiteenzetting gegeven van de visie die gehanteerd wordt ten aanzien van het vak Papiamento-profiel. Vervolgens treft u een overzicht aan van de domeinen en subdomeinen die in het vak Papiamento-profiel aan bod komen.

In hoofdstuk 3 treft u een overzicht aan van de algemene vakoverstijgende vaardigheden die in het avo van belang zijn. De vaardigheden die van toepassing zijn op het vak Papiamento-profiel zijn vetgedrukt.

Hoofdstuk 4 geeft een overzicht van alle eindtermendocumenten die voor deze leerweg gemaakt zijn. Op elke school is er in ieder geval 1 map waarin al deze documenten bijeen gebracht zijn. In hoofdstuk 5 treft u alle eindtermen aan die de leerling aan het einde van het havo moet beheersen. Er is afstemming tussen de eindtermen mavo, havo en vwo om een doorlopende leerlijn te garanderen.

Tot slot is een woord van dank verschuldigd aan alle personen die hun medewerking verleend hebben aan de totstandkoming van dit eindtermendocument. In het bijzonder de voormalige vakconsulent Swinda Schwengle en haar team, te weten Gregory Goedgedrag, Etley Lasten, Selvia Lumenier, Jeannine Maduro, Joyce Pereira, Magriet Pourier, Zuleika Silva, Elvia Solognier, Ramon Todd Dandaré, Mario Tromp, Gwendoline Vrolijk en Ralph Croes.

Gebruikte bronnen:

- Na Caminda Pa Restructuracion Di Nos Enseñansa Secundario General. SHA, Aruba 1998
- Nota Ciclo Avansa, *Beleidsvoorstellen voor de bovenbouw van het algemeen voortgezet onderwijs*. Directie Onderwijs Projectbureau SHA, Aruba, februari 2005
- Examenprogramma VMBO TL (maart 2006)
- Syllabus voor het Centraal Examen voor VMBO TL (april 2006)
- Examenprogramma havo/vwo (maart 2007)
- Syllabus voor het Centraal Examen voor havo/vwo (april 2006)
- Concept Eindtermendocumenten van aanverwante vakken
- Vakleerplannen en methoden Ciclo Basico (2000 – 2006)
- Vakleerplan Papiamentu havo/vwo nieuwe stijl Concept 31-01-2002
- Curaçao havo/vwo examenprogramma Papiamentu, september 2002
- Vakleerplan voor de Basiscyclus van het vak Papiamento, juli 2002
- Vakleerplannen en methoden Ciclo Basico (2000 – 2006).

2. Visie en domeinen

2.1. Visie op het vak

Algemeen

De eindtermen vloeien voort uit de hoofddoelstellingen van het totale algemeen voortgezet onderwijs:

- het bieden van een brede persoonlijke en maatschappelijke vorming aan elke leerling
- het centraal stellen van een actieve, zo zelfstandig mogelijk lerende leerling
- het recht doen aan en benutten van de verschillen tussen leerlingen
- garantie bieden voor een aansluiting op het vervolgonderwijs.

Papiamento is de algemene omgangstaal op Aruba en is sinds 28 mei 2003 door middel van de Landsverordening Officiële Talen één van de twee officiële talen op Aruba.

Voor de meeste leerlingen van het avo is Papiamento de moedertaal. Voor de andere leerlingen is Papiamento toch nog in de meeste situaties de tweede taal. Het Papiamento, drager van de Arubaanse cultuur en identiteit en het belangrijkste communicatie-, expressie- en denkmiddel van de meeste avo-leerlingen, heeft vanaf augustus 2004 eindelijk een plaats als vak binnen het vernieuwde avo.

Eén van de algemene globale doelen van het vak Papiamento-profiel is, dat de leerlingen het belang inzien van een goede beheersing van Papiamento, aangezien het één van de officiële talen, de algemene voertaal en de moedertaal van de meeste inwoners is.

Het vak Papiamento in het avo heeft ertoe bijgedragen, dat zijn academische functie steeds groter wordt. Het Papiamento heeft zowel bij de leerlingen, als in de samenleving aan prestige gewonnen. Ook emotioneel voelen de leerlingen zich meer betrokken bij het onderwijsgebeuren. Het Papiamento in het onderwijs draagt natuurlijk ook bij tot de Arubanisering van het onderwijs: behalve de specifieke aandacht voor het Papiamento als taal, is er ook de aandacht voor Arubaanse, Antilliaanse en Caraïbische thema's.

Aan de andere kant maakt het Papiamento het onze leerlingen ook mogelijk dieper door te dringen tot allerlei zaken, die tot nu toe door de beperkte beheersing van het Nederlands onbekend of onvoldoende bekend bleven. We kunnen hier met overtuiging spreken van horizonverbreding door het Papiamento. Deze horizonverbreding leidt op een natuurlijke wijze tot globalisering.

Concreet zullen de leerlingen het belang moeten inzien van Papiamento met het oog op:

- vervolgmogelijkheden binnen de school en in de gemeenschap
- het uitoefenen van een beroep
- het uitbreiden van hun algemene ontwikkeling
- praktische vaardigheden met betrekking tot hun eigen mogelijkheden en
- interesse, zoals het lezen van boeken, kranten, advertenties, het invullen van aanmeldingsformulieren en het schrijven van sollicitatiebrieven in de toekomst.

In het verlengde van het vakleerplan Papiamento is het vanzelfsprekend, dat de aanpak van het vak Papiamento-profiel holistisch, thematisch, functioneel-communicatief en activerend zal zijn,

met veel aandacht voor de verschillende taalkundige en socio-culturele aspecten, zoals de vaardigheden, ontwikkeling van het denkvermogen, de woordenschat en de literatuur.

Relatie met andere vakken

Papiamento-profiel heeft een directe relatie met alle leervakken in het avo, aangezien de leerlingen met Papiamento als moedertaal hun denk- en argumentatievaardigheden in deze taal hebben gevormd. Het onderling bespreken van al hetgeen zij in het avo bijgebracht krijgen of zelf ondervinden in hun eigen taal wordt geïnterpreteerd en becommentarieerd. Transfer naar de andere talen van in het Papiamento verworven kennis, inzicht en vaardigheden naar de andere talen is nu ook mogelijk en zal een steeds grotere rol gaan spelen in ons taalonderwijs. Kennis kan het beste verworven worden in de eigen taal.

Ook binnen dit vak wordt aandacht besteed aan de loopbaanoriëntatie van de leerlingen. Dit komt terug in de vaardighedenmatrix en in de eindtermen.

ICT en het vak

De leerling kan gebruik maken van diverse ICT-mogelijkheden, zoals (hyper)teksten, gegevens, beeld en geluid in multimediale bestanden, gegevensbanken en informatiesystemen met behulp van een computer (netwerk), geautomatiseerde zoeksystemen in bibliotheek en mediatheek, telecommunicatie, waaronder e-mail, discussie- en nieuwsgroepen, tekstverwerking, programma's voor (multimediale) presentaties.

2.2. Overzicht van de domeinen

Het eindtermendocument bestaat uit de volgende domeinen:

Domeinen
A Leesvaardigheid
B Kijk- en luistervaardigheid
C Spreek- en gespreksvaardigheid
D Schrijfvaardigheid
E Argumentatieve vaardigheden
F Literatuur
G Taalbeschouwing
H Oriëntatie op studie en beroep

3. Vaardigheden

De vaardighedenmatrix bestaat uit een overzicht van algemene, vakoverstijgende vaardigheden die van belang worden geacht binnen het avo. De vaardigheden zijn ondergebracht in zes categorieën die bij het vak Papiamento-profiel worden behandeld en getoetst zijn vet gedrukt:

1 Werken aan vakoverstijgende thema's

De leerling leert, in het kader van een brede en evenwichtige oriëntatie op mens en samenleving, enig zicht te krijgen op relaties met de persoonlijke en maatschappelijke omgeving.

Daarbij wordt expliciet aandacht besteed aan:

- 1.1 het kennen van en omgaan met eigen en andermans normen en waarden
- 1.2 het onderkennen van en omgaan met de verschillen tussen de seksen
- 1.3 de relatie tussen de mens en de natuur en het concept van duurzame ontwikkeling
- 1.4 het functioneren als democratisch burger in een multiculturele samenleving, ook in internationaal verband
- 1.5 het op een voor henzelf en anderen veilige manier functioneren in de beroepspraktijk en in eigen omgeving
- 1.6 de maatschappelijke betekenis van technologische ontwikkeling, waaronder met name moderne informatie- en communicatietechnologie**
- 1.7 de maatschappelijke betekenis van betaalde en onbetaalde arbeid
- 1.8 de verworvenheden en mogelijkheden van kunst en cultuur, waaronder ook de media.

2 Leren uitvoeren

De leerling leert in zoveel mogelijk herkenbare situaties, mede met gebruikmaking van ICT, een aantal schoolse vaardigheden verder te ontwikkelen. Het gaat daarbij om:

- 2.1 Papiamento, Nederlandse, Spaanse en Engelse teksten lezen en beluisteren**
- 2.2 schriftelijke en mondelinge teksten produceren in correct Papiamento**
- 2.3 informatie in verschillende gegevensbestanden opzoeken, selecteren, verzamelen en ordenen**
- 2.4 de rekenvaardigheden hoofdrekenen, rekenregels gebruiken, meten en schatten toepassen
- 2.5 voldoen aan eisen van milieu, hygiëne, gezondheid en ergonomie
- 2.6 doelmatig en veilig omgaan met materialen, gereedschappen en apparatuur
- 2.7 computervaardigheden.**

3. Leren leren

De leerling leert, mede met gebruikmaking van ICT, zoveel mogelijk eigen kennis en vaardigheden op te bouwen. Daartoe leert hij onder andere een aantal strategieën die het leer- en werkproces kunnen verbeteren. Het gaat daarbij om:

- 3.1 informatie beoordelen op betrouwbaarheid, representativiteit en bruikbaarheid, informatie verwerken en benutten**
- 3.2 strategieën gebruiken voor het aanleren van nieuwe kennis en vaardigheden, zoals memoriseren, aantekeningen maken, schematiseren, verbanden leggen met aanwezige kennis**
- 3.3 strategieën gebruiken voor het begrijpen van mondelinge en schriftelijke informatie**
- 3.4 op een doordachte wijze keuzeproblemen oplossen
- 3.5 een eenvoudig bedrijfsmatig, natuurwetenschappelijk of maatschappelijk vraagstuk planmatig onderzoeken

- 3.6 persoonlijke ervaringen en opdrachten van anderen verwerken in woord, klank, beeld en beweging**
- 3.7 op basis van argumenten tot een eigen standpunt komen.**

4. Leren communiceren

De leerling leert, mede via een proces van interactief leren, een aantal sociale en communicatieve vaardigheden verder te ontwikkelen. Het gaat daarbij om:

- 4.1 elementaire sociale conventies in acht nemen**
- 4.2 overleggen en samenwerken in teamverband**
- 4.3 passende gesprekstechnieken hanteren**
- 4.4 verschillen in meningen en opvattingen benoemen en hanteren**
- 4.5 culturele en seksegebonden verschillen tussen mensen benoemen en hanteren**
- 4.6 omgaan met formele en informele afspraken, regels en procedures**
- 4.7 zichzelf en eigen werk presenteren.**

5. Leren reflecteren op het leerproces

De leerling leert, door te reflecteren op het eigen cognitief en emotioneel functioneren, zicht te krijgen op en sturing te geven aan het eigen cognitief en emotioneel functioneren, en zicht te krijgen op en sturing te geven aan het eigen leer- en werkproces. Het gaat daarbij om:

- 5.1 een leer- en/of werkplanning maken**
- 5.2 het leer- en/of werkproces bewaken**
- 5.3 een eenvoudige product- en procesevaluatie maken en hieruit conclusies trekken.**

6. Leren reflecteren op de toekomst

De leerling leert, door te reflecteren op het eigen cognitief en emotioneel functioneren, zicht te krijgen op de eigen toekomstmogelijkheden en interesses. Daarbij wordt expliciet aandacht besteed aan:

- 6.1 het inventariseren van de eigen mogelijkheden en interesses**
- 6.2 het onderzoeken van de mogelijkheden voor verdere studie**
- 6.3 het zicht krijgen op beroepen, de beroepspraktijk en actuele ontwikkelingen daarbinnen**
- 6.4 de rol en het belang van op school vergaarde kennis, inzicht en vaardigheden voor het maatschappelijk leven, het dagelijks leven, de vrije tijd, het vrijwilligerswerk**
- 6.5 de kenmerken van de arbeidsmarkt op dit moment en in de nabije toekomst**
- 6.6 de organisatie van branches en bedrijven**
- 6.7 het beoordelen van de eigen mogelijkheden en interesses in het licht van vervolgstudie, beroepen en maatschappelijk functioneren**
- 6.8 het kunnen maken van een verantwoorde keuze voor een vervolgopleiding.**

4. Overzicht van alle eindtermendocumenten havo

havo
1. Engels
2. Nederlands
3. Papiamento-profiel
4. Spaans
5. Lichamelijke Opvoeding
6. CKV
7. Wiskunde
7a Wiskunde A
7b Wiskunde B
7d Wiskunde D
8. Biologie
9. Natuurkunde
10. Scheikunde
11. Geschiedenis
12. Aardrijkskunde
13. Economie
14. M&O
15. I&S / Maatschappijleer

5. De eindtermen havo Papiamento-profiel

De eindtermen treft u hierna aan. De eindtermen zijn per domein en subdomein uitgewerkt. Per eindterm zijn er leerinhouden geformuleerd.

Vak:	Papiamento-profiel	
Leerweg:	Havo	
Domein:	A Leesvaardigheid	
Subdomein:	Eindtermen Ciclo Avansa:	Leerinhouden:
A Leesvaardigheid	1 De leerling kan leesstrategieën toepassen die zijn afgestemd op het leesdoel.	<ul style="list-style-type: none"> • oriënterend lezen • globaal lezen • intensief/studerend lezen • selectief /gericht lezen • zoekend lezen • intensief lezen
	2 De leerling kan hoofd- en bijzaken analyseren.	<ul style="list-style-type: none"> • hoofdzaken zijn te vinden in kernzinnen, sleutelfragmenten en argumenten • bijzaken zijn dikwijls voorbeelden, opsommingen en dergelijke; zij voegen iets toe dat bij de kern van de boodschap ook gemist kan worden
	3 De leerling kan in de tekst voorkomende feiten en meningen analyseren.	<ul style="list-style-type: none"> • de leerling kan onderscheiden dat feiten objectieve gegevens zijn en meningen subjectieve gegevens
	4 De leerling kan onderwerpen en hoofdgedachten van gehele teksten en tekstgedeelten analyseren.	<ul style="list-style-type: none"> • onderwerp • hoofdgedachte • kernzin

Vak:	Papiamento-profiel	
Leerweg:	Havo	
Domein:	A Leesvaardigheid	
Subdomein:	Eindtermen Ciclo Avansa:	Leerinhouden:
A Leesvaardigheid (vervolg)	5 De leerling kan talige middelen analyseren die een schrijver hanteert om zijn/haar doel te bereiken.	<ul style="list-style-type: none"> • denotatief taalgebruik • connotatief taalgebruik • figuurlijk taalgebruik • persuasief taalgebruik • ironie • sarcasme
	6 De leerling kan tekstsoorten vaststellen op grond van het belangrijkste schrijfdoel.	<ul style="list-style-type: none"> • het betreft teksten als folders, stickers en posters, gebruiksaanwijzingen, berichten of korte mededelingen, schema's en tabellen • de teksten zijn bestemd voor een ontwikkeld publiek, ze beslaan een breed scala aan onderwerpen die buiten de belevingswereld van de leerlingen kunnen vallen, ze kunnen complex van opbouw zijn, ze vertonen een abstract karakter
	7 De leerling kan inhoudelijke en functionele relaties analyseren.	<ul style="list-style-type: none"> • de relatie van argument - conclusie • de relatie van stelling – argument - subargument • de relatie van algemene uitspraak - toelichting
	8 De leerling kan stellingen, standpunten en argumenten identificeren, interpreteren en onderscheiden.	<ul style="list-style-type: none"> • termengebruik

Vak:	Papiamento-profiel	
Leerweg:	Havo	
Domein:	A Leesvaardigheid	
Subdomein:	Eindtermen Ciclo Avansa:	Leerinhouden:
A Leesvaardigheid (vervolg)	9 De leerling kan argumenten onderscheiden op basis van feiten, geloof, gevolgen, gezag, intuïtie, nut en wetenschap.	<ul style="list-style-type: none"> • termengebruik • verwijzing
	10 De leerling kan typen redeneringen onderkennen.	<ul style="list-style-type: none"> • oorzaak en gevolg • voor- en nadelen • overeenkomst en vergelijking
	11 De leerling kan een betoog op aanvaardbaarheid beoordelen.	<ul style="list-style-type: none"> • het betreft teksten als krantenartikelen, tijdschriften, instructieteksten, studieteksten, reclameteksten, formulieren, folders en sticker, posters, presentatie, programmaboekjes, schema's en tabellen, naslagteksten, notities, elektronische vervaardigde niet-lineaire teksten • op grond van type redeneringen, consistentie, controleerbaarheid en relevante gegevens over de bron, op grond van benodigde ondersteuning, geldigheid van redeneringen en correct gebruik van type van redeneringen
	12 De leerling kan drogredenen onderkennen en toepassen	<ul style="list-style-type: none"> • onjuist beroep op causaliteit • het maken van een verkeerde vergelijking • het autoriteitsprincipe • de overhaaste generalisatie • de persoonlijke aanval • het bespelen van het publiek

Vak:	Papiamento-profiel	
Leerweg:	Havo	
Domein:	A Leesvaardigheid	
Subdomein:	Eindtermen Ciclo Avansa:	Leerinhouden:
A Leesvaardigheid (vervolg)	13 De leerling is in staat teksten en tekstgedeelten beknopt samen te vatten. Dat wil zeggen: reduceren tot de hoofduitspraak met bijbehorende ondersteuning of ondergeschikte uitspraken.	<p>Opmerking <i>De oorspronkelijke tekst bestaat uit 1200-1500 woorden, de oorspronkelijke tekst vertoont een overwegend abstract karakter, de maximale omvang van de samenvatting is ongeveer 10% van de oorspronkelijke tekst.</i></p> <p><i>De samenvatting moet een goed geformuleerde tekst zijn die los van de uitgangstekst te begrijpen valt, dit impliceert een eigen redactie met mogelijk een andere ordening dan de uitgangstekst, waarin echter wel plaats is voor woorden, zinswendingen en zinnen uit de uitgangstekst.</i></p>

Vak:	Papiamento-profiel	
Leerweg:	Havo	
Domein:	B Kijk- en luistervaardigheid	
Subdomein:	Eindtermen Ciclo Avansa:	Leerinhouden:
B Kijk- en luistervaardigheid	1 De leerling kan kijk- en luisterstrategieën toepassen die afgestemd zijn op het luisterdoel.	<ul style="list-style-type: none"> • globaal luisteren en kijken • selectief/gericht luisteren en kijken • intensief luisteren en kijken • schriftelijke aantekeningen maken
	2 De leerling kan gegeven een bepaalde informatiebehoefte, de relevantie van de informatie analyseren.	<ul style="list-style-type: none"> • de teksten: <ul style="list-style-type: none"> ○ zijn bestemd voor een redelijk ontwikkeld publiek ○ beslaan een breed scala aan onderwerpen die buiten de belevingswereld van de leerling kunnen vallen ○ kunnen een beperkte mate van complexiteit in opbouw vertonen ○ vertonen een zekere mate van abstractie
	3 De leerling kan de hoofdgedachte en het hoofdonderwerp van de tekst en tekstdelen analyseren.	<ul style="list-style-type: none"> • hoofdzaak/hoofdzaken begrijpen van bijvoorbeeld: <ul style="list-style-type: none"> ○ monologen ○ lezingen ○ discussies ○ debatten

Vak:	Papiamento-profiel	
Leerweg:	Havo	
Domein:	B Kijk- en luistervaardigheid	
Subdomein:	Eindtermen Ciclo Avansa:	Leerinhouden:
B Kijk- en luistervaardigheid (vervolg)	4 De leerling kan de eigen mening vormen en verwoorden op de presentatievorm van de spreker.	<ul style="list-style-type: none"> • introductie (persoonlijk + onderwerp) • toegepaste taal • aanschouwingsmateriaal • presentatiehouding
	5 De leerling kan op basis van het gehoorde anticiperen op het meest waarschijnlijke vervolg van een gesprek.	<ul style="list-style-type: none"> • inhoudelijke evaluatie • evaluatie van de presentatie • evaluatie van de discussie
	6 De leerling kan op grond van belangrijke taaluiting en non-verbale communicaties conclusies trekken met betrekking tot intenties, opvattingen en gevoelens van de spreker.	<ul style="list-style-type: none"> • hoofdzaak en bijzaak • hoofdonderwerp en deelonderwerpen • toon en woordkeuze • expressieve lichamelijke houding

Vak:	Papiamento-profiel	
Leerweg:	Havo	
Domein:	C Spreek- en gespreksvaardigheid	
Subdomein:	Eindtermen Ciclo Avansa:	Leerinhouden:
C Spreek- en gespreksvaardigheid	1 De leerling kan strategieën toepassen ten behoeve van spreek- en gespreksvaardigheid.	<ul style="list-style-type: none"> • zich voorbereiden • informatie verwerven, verwerken en verstrekken • reflecteren op de eigen deelname
	2 De leerling kan relevante inhoudselementen formuleren en daarbij gebruik maken van schriftelijke, mondelinge en audiovisuele bronnen, mede met behulp van ICT	<ul style="list-style-type: none"> • informatie zoeken • informatie rangschikken • het formuleren en exact uitleggen/uitdrukken van de verkregen informatie • goede presentatie

Vak:	Papiamento-profiel	
Leerweg:	Havo	
Domein:	C Spreek- en gespreksvaardigheid	
Subdomein:	Eindtermen Ciclo Avansa:	Leerinhouden:
C Spreek- en gespreksvaardigheid (vervolg)	3 De leerling kan een onderwerp inhoudelijk en gestructureerd presenteren in de vorm van een uiteenzetting of betoog en daarbij zo nodig gebruik maken van audiovisuele hulpmiddelen.	<ul style="list-style-type: none"> • houden van voordrachten • voldoende stekhoudende argumentatie • een uiteenzetting • een betoog • positieve instelling • goed taalgebruik • juiste presentatietechniek • tempo, intonatie, volumen, articulatie • aantrekkelijke voordrachtsvorm • functionele inhoud <p>Opmerking <i>Een uiteenzetting houdt in dat objectief uitleg gegeven wordt, indelingen worden aangeduid, en samenhangen en processen worden verduidelijkt. Een betoog houdt in dat een duidelijk standpunt wordt bepaald dat met voldoende steekhoudende argumenten wordt gerechtvaardigd.</i></p>
	4 Een leerling kan een inhoudelijk gesprek opzetten en gestructureerd voeren over een gekozen of aangereikt onderwerp, of over een tekst met een geleide opdracht.	<ul style="list-style-type: none"> • hoofdgedachte • hoofdonderwerp en deelonderwerpen • argumentatie
	5 De leerling kan een monoloog op adequate wijze structureren en presenteren.	<ul style="list-style-type: none"> • aantrekkelijke voordrachtsvorm

Vak:	Papiamento-profiel	
Leerweg:	Havo	
Domein:	C Spreek- en gespreksvaardigheid	
Subdomein:	Eindtermen Ciclo Avansa:	Leerinhouden:
C Spreek- en gespreksvaardigheid (vervolg)	6 Een leerling kan een eigen standpunt innemen en dit gepast toelichten of beargumenteren.	<ul style="list-style-type: none"> • groepsdiscussie • debat • monoloog met vragen/discussies voor onbekend publiek: <ul style="list-style-type: none"> ○ situatie beschrijven ○ uitleg geven ○ mening geven ○ bespreking van boek/film ○ verslag uitbrengen
	7 De leerling kan inhoudelijk en vormelijk gepast reageren op het betoog van een spreker.	<ul style="list-style-type: none"> • vraagstelling • meningsuiting • argumentatie
	8 De leerling kan materiaal verzamelen en ordenen voor het opzetten van een betoog.	<ul style="list-style-type: none"> • voldoende steekhoudende argumentatie
	9 Een leerling kan inhoudelijk en vormelijk gepast reageren op vragen en kritiek die door de luisterende medeleerlingen naar voren worden gebracht.	<ul style="list-style-type: none"> • discussie/groepsdiscussie/debat • nagaan of iets juist is of niet • het belang van de informatie • beeldvorming • oordeelvorming en besluitvorming

Vak:	Papiamento-profiel	
Leerweg:	Havo	
Domein:	D Schrijfvaardigheid	
Subdomein:	Eindtermen Ciclo Avansa:	Leerinhouden:
D Schrijfvaardigheid	1 De leerling kan schrijfstrategieën toepassen.	<ul style="list-style-type: none"> • een bij het schrijfdoel passende tekstsoort kiezen • publiek herkenning • een schrijfplan maken • informatie verwerven, verwerken en verstrekken • op basis van reacties en suggesties van een tekst herschrijven
	2 De leerling kan vanuit verkregen informatie relevante inhoudselementen ontwikkelen en uiteenzetten voor een te schrijven tekst.	<ul style="list-style-type: none"> • het selecteren van informatie uit gevonden bronnen • informatie verwerken • onder relevante inhoudselementen wordt verstaan: <ul style="list-style-type: none"> ○ volledigheid ○ originaliteit ○ duidelijkheid
	3 De leerling kan visuele elementen toepassen in een schrijfttekst ter ondersteuning van het tekstdoel of voor het attractief maken ervan.	<ul style="list-style-type: none"> • grafieken • tekeningen, foto's • lay-out • lettertype

Vak:	Papiamento-profiel	
Leerweg:	Havo	
Domein:	D Schrijfvaardigheid	
Subdomein:	Eindtermen Ciclo Avansa:	Leerinhouden:
D Schrijfvaardigheid (vervolg)	4 De leerling kan de verkregen informatie verwoorden in overeenstemming met het gegeven doel en in een voor het aangeduide publiek adequate stijl, met correct gebruik van regels van de spelling, interpunctie en de zinsbouw en van inhouds- en vormconventies.	<ul style="list-style-type: none"> • het gaat hierbij, op basis van de verzamelde informatie, om de volgende tekstsoorten: <ul style="list-style-type: none"> ○ uiteenzetting van 300-800 woorden, een objectief uitleg wordt gegeven, indelingen worden aangeduid en samenhangen en processen worden verduidelijkt. ○ betoog van 300-800 woorden, een duidelijk standpunt wordt bepaald dat met voldoende steekhoudende argumentatie wordt gerechtvaardigd. • de twee tekstsoorten kunnen in allerlei vormen worden gegoten, bijvoorbeeld: <ul style="list-style-type: none"> ○ artikelen ○ ingezonden stuk ○ notitie (paragraafgewijs kort stuk) ○ essay
	5 De leerling kan een tekst reviseren, mede op basis van instructie of geleverd commentaar.	<ul style="list-style-type: none"> • doel van de tekst • taalgebruik: woordkeus; toon en zinsbouw • informatie vragen • informatie geven • overtuigen

Vak:	Papiamento-profiel	
Leerweg:	Havo	
Domein:	D Schrijfvaardigheid	
Subdomein:	Eindtermen Ciclo Avansa:	Leerinhouden:
D Schrijfvaardigheid (vervolg)	6 De leerling kan bij het formuleren, reviseren en presenteren gebruik maken van de mogelijkheden van ICT, waaronder tekstverwerking en telecommunicatie.	<ul style="list-style-type: none"> • het werken met een tekstverwerkingsprogramma en met een spellingchecker • het werken met een beamer en scherm • het gebruik maken van Powerpoint Presentation of een gelijkwaardige programma • informatie verstrekken op basis van reacties en suggesties van anderen • een schrijfdossier samenstellen

Vak:	Papiamento-profiel	
Leerweg:	Havo	
Domein:	E Argumentatieve vaardigheden	
Subdomein:	Eindtermen Ciclo Avansa:	Leerinhouden:
E Argumentatieve vaardigheden	1 De leerling kan een mondeling of schriftelijk betoog beoordelen.	<ul style="list-style-type: none"> • beoordelen op basis van voorgeschreven criteria • redeneren • ondersteunen • controleren
	2 De leerling kan een mondeling of schriftelijk betoog analyseren.	<ul style="list-style-type: none"> • analyse van tekst (grootte 900-1200 woorden) • argumenteren • identificeren • redeneren
	3 De leerling kan een correct en overtuigend monoloog of betoog presenteren.	<ul style="list-style-type: none"> • materiaal verzamelen • ordenen • structureren

Vak:	Papiamento-profiel	
Leerweg:	Havo	
Domein:	F Literatuur	
Subdomein:	Eindtermen Ciclo Avansa:	Leerinhouden:
F Literatuur	1 De leerling is in staat leerervaringen op te doen door het lezen van een gevarieerd aanbod van teksten, zodat hij in aansluiting op zijn persoonlijke voorkeuren zijn leessmaak kan ontwikkelen.	<p>Opmerking <i>Hierbij gaat het om tekstervaring en heel concreet om emotionele beleving van een tekst, waarbij betrokkenheid en belangstelling belangrijk zijn. Aan de leerling wordt gevraagd heel persoonlijk op de gelezen tekst te reageren en te verwoorden wat hij daarbij denkt en voelt.</i> <i>Men onderscheidt bij de indruk die een tekst kan maken de spontane en de herhaalde en verdere beleving bij de individuele lezer.</i> <i>Het betreft hier fictiewerken als drama, poëzie, kort verhaal, roman, toneelstuk, proza.</i></p>
	2 De leerling is in staat aan de hand van literaire teksten leerervaringen op te doen ten aanzien van de maatschappij, op grond waarvan hij zijn visie op de werkelijkheid en zijn plaats kan ontwikkelen.	<ul style="list-style-type: none"> • door teksten te lezen die in verschillende tijden en op verschillende plaatsen onder verschillende omstandigheden zijn ontstaan, kan de leerling een eigen visie krijgen op het sociaal milieu in de maatschappij waarin hij leeft en een poging doen om zijn eigen plaats daarin te overdenken
	3 De leerling kan zijn kritiek en ervaring op de door hem gekozen literaire werkstukken verwoorden.	<ul style="list-style-type: none"> • identificatie met gelezen context; • schrijfstijl • genre

Vak:	Papiamento-profiel	
Leerweg:	Havo	
Domein:	F Literatuur	
Subdomein:	Eindtermen Ciclo Avansa:	Leerinhouden:
F Literatuur (vervolg)	4 De leerling is in staat op grond van leerervaringen, genoemd in eindterm F1 en F2, van zijn persoonlijke leeservaringen beargumenteerd verslag uit te brengen aan de hand van een persoonlijke selectie van 8 werken.	<ul style="list-style-type: none"> • de selectie van werken bestaat uit: <ul style="list-style-type: none"> ○ 2 vertaalde proza ○ 2 poëzie bundel ○ 1 toneelwerk ○ 3 originele werken (proza)
	5 De leerling is in staat adequate tekstbenaderingswijzen te hanteren, waarmee minder direct toegankelijke teksten en genres gelezen kunnen worden.	<ul style="list-style-type: none"> • wezenlijke aandachtspunten daarbij zijn: <ul style="list-style-type: none"> ○ het inlevingsvermogen van de leerling ○ het oog krijgen voor het bestaan (in heden en verleden) van geheel verschillende opvattingen over aard en functie van literatuur <p>Opmerking <i>Het is noodzakelijk aandacht te besteden aan het leesproces en de wijze waarop literaire tekst kan worden benaderd.</i></p>

Vak:	Papiamento-profiel	
Leerweg:	Havo	
Domein:	F Literatuur	
Subdomein:	Eindtermen Ciclo Avansa:	Leerinhouden:
F Literatuur (vervolg)	6 De leerling kan het gangbare literaire begrippenapparaat toepassen.	<ul style="list-style-type: none"> • tot het gangbare begrippenapparaat behoren: <ul style="list-style-type: none"> ○ algemeen: fictie, literatuur, lectuur, thema, motief, metafoor, symbool, ironie, literaire stijl, poëtica ○ proza: verteller, perspectief, tijdsverloop (verteltijd/vertelde tijd, chronologisch/niet-chronologisch, flashback/flash forward, vooruitwijzing/terugverwijzing), handeling, ruimte, personage, genre of tekstsoort ○ poëzie: bladspiegel (wit), rijm, ritme, metrum, dichtvorm
	7 De leerling kan literaire tekstsoorten onderscheiden en aangeven waarin deze zich qua leerdoel en leeswijze onderscheiden van niet-literaire en non-fictionele tekstsoorten.	<ul style="list-style-type: none"> • niet-fictionele teksten gaan over de werkelijkheid • literaire teksten verwijzen naar een andere werkelijkheid, ze behoren tot kunst aangezien vorm en inhoud geheel op elkaar zijn afgestemd
	8 De leerling kan met behulp van zijn kennis van literaire begrippen (fragmenten uit) literaire teksten analyseren, interpreteren en waarderen.	<p>Opmerking <i>Het begrippenapparaat dient in dienst te staan van de reflectie op en de communicatie over literatuur.</i></p>

Vak:	Papiamento-profiel	
Leerweg:	Havo	
Domein:	F Literatuur	
Subdomein:	Eindtermen Ciclo Avansa:	Leerinhouden:
F Literatuur (vervolg)	9 De leerling kan zijn persoonlijke leeservaring verdiepen en evalueren.	<ul style="list-style-type: none"> • het betreft hier het bijhouden van een uitgewerkte leesdossier <p>Opmerking <i>In de beschrijving geeft de leerling een persoonlijke reactie op het werk, motiveert zijn boekkeuze en geeft de inhoud kort weer.</i> <i>De verdieping is gekoppeld aan een specifieke verwerkingsopdracht.</i> <i>De evaluatie houdt een eindoordeel in over het boek en een evaluatie van de eigen leeservaring en verdieping, waarbij de leerling onder meer aandacht besteedt aan wat hij moeilijk, verwarrend of onduidelijk vond.</i> <i>De beschrijving, verdieping en evaluatie van (fragmenten uit) literaire werken kan plaatsvinden rond een bepaald thema of aspect van de maatschappij.</i></p>

Vak:	Papiamento-profiel	
Leerweg:	Havo	
Domein:	F Literatuur	
Subdomein:	Eindtermen Ciclo Avansa:	Leerinhouden:
F Literatuur (vervolg)	10 De leerling kan een overzicht geven van de hoofdlijnen van de geschiedenis van de literatuur, waaronder de eigentijdse literatuur.	<ul style="list-style-type: none"> • kennis van de chronologie en de globale karakteristieken van de voornaamste perioden van de Caribische cultuur in het algemeen en de Arubaanse en Antilliaanse cultuur in het bijzonder • kennis van belangrijke verschuivingen in de loop der tijd ten aanzien van inhoud, vorm en opvattingen
	11 De leerling kan de samenhang tussen auteur, manuscript, uitgever, productie, recensie, distributie binnen het literair productieproces aangeven.	<p>Opmerking <i>Het gaat om het contact tussen auteur en uitgever en de weg die een manuscript moet afleggen. Het is noodzakelijk inzicht te hebben in de problemen van de literaire markt met de daaraan verbonden risico's.</i></p>

Vak:	Papiamento-profiel	
Leerweg:	Havo	
Domein:	G Taalbeschouwing	
Subdomein:	Eindtermen Ciclo Avansa:	Leerinhouden:
G Taalbeschouwing	1 De leerling kan de relatie taal en cultuur uiteenzetten en presenteren.	<p>Opmerking <i>Dit betekent dat de leerling de geschiedenis van het Papiamento moet krijgen om zijn cultuur beter te leren kennen. Hieronder vallen spreekwoorden, uitdrukkingen en gezegdes, composities van liederen (tumba, dande, danza, calypso).</i> <i>De leerling moet weten welke talen een steentje hebben bijgedragen aan de ontwikkeling van Papiamento en zo kunnen zij zelf de herkomst van woorden analyseren.</i></p>
	2 De leerling kan de contemporaine invloed van andere talen en van het taalgebruik op Papiamento analyseren.	<ul style="list-style-type: none"> • invloed van Spaans en Engels op Papiamento • invloed van ‘verkorte’ taalgebruik (telefoon/computer)

Vak:	Papiamento-profiel	
Leerweg:	Havo	
Domein:	G Taalbeschouwing	
Subdomein:	Eindtermen Ciclo Avansa:	Leerinhouden:
G Taalbeschouwing (vervolg)	3 De leerling kan (voor)oordelen over taalgebruik (specifiek Papiamento) analyseren.	Opmerking <i>Door na te denken hoe vooroordelen kunnen ontstaan, verkrijgt de leerling inzicht in het mechanisme waarmee taal en taaldrager dikwijls met elkaar verbonden worden, waardoor stereotypische beelden over bepaalde bevolkingsgroepen heel gemakkelijk ook op de taal overgedragen kunnen worden.</i>
	4 De leerling kan aangeven, dat er veel talen zijn naast de eigen taal en verschillende soorten gebruik van taal.	Opmerking <i>Dit houdt in dat de leerling het verschil in de verschillende gebruikstalen kan aangeven en weten wanneer elke taal gebruikt zou kunnen worden en het waarom daarvan.</i> <ul style="list-style-type: none"> • thuistaal, schooltaal, vaktaal, kunsttaal, techniektaal
	5 De leerling kan de ontwikkeling van en de varianten op Papiamento toelichten, waarbij de aandacht gaat op Papiamento op Aruba, Curaçao en Bonaire.	Opmerking <i>Het gaat hierbij om de kennis en de erkenning van de multiculturaliteit en de multilingualiteit van deze eilanden en een genuanceerde visie daarop, om de bevestiging dat elke taal belangrijk is voor zijn sprekers, alsmede om de waardering van iedereen voor elke taal.</i>

Vak:	Papiamento-profiel	
Leerweg:	Havo	
Domein:	G Oriëntatie op studie en beroep	
Subdomein:	Eindtermen Ciclo Avansa:	Leerinhouden:
F Oriëntatie op studie en beroep	1 De leerling kan zich bewust worden van de eigen achtergrond, interesses, motivatie, sterke en zwakke punten door terug te kijken op eigen ervaringen en deze schriftelijk, mondeling en/of beeldend weer te geven.	<ul style="list-style-type: none"> • het zelf evalueren • het reflecteren • het analyseren • het corrigeren • attitudevorming
	2 De leerling kan de eigen mogelijkheden en interesses in het Papiamento verwoorden in het licht van vervolgstudie, beroepen en maatschappelijk functioneren.	<ul style="list-style-type: none"> • overdracht van kennis • relateren • respect voor andere talen
	3 De leerling heeft nagegaan in hoeverre hij de studiehouding, belangstelling en vaardigheden bezit die wenselijk dan wel noodzakelijk worden geacht voor verdere beroepsgerichte studies.	<ul style="list-style-type: none"> • het uitvoeren van een eigen opdracht • informeren naar toekomstperspectieven • deelname aan studie- en beroepsoriëntatie over vervolgopleidingen en beroepen waarvoor Papiamento relevant is en/of een specifieke rol speelt
	4 De leerling kan de rol en het belang aangeven van kennis van het Papiamento in verschillende arbeidsgebieden en werksoorten.	<ul style="list-style-type: none"> • omgaan met vaktaal • goed taalgebruik is belangrijk ter verheldering van vraagstukken • spreekvaardigheid en schrijfvaardigheid

Vak:	Papiamento-profiel	
Leerweg:	Havo	
Domein:	F Oriëntatie op studie en beroep	
Subdomein:	Eindtermen Ciclo Avansa:	Leerinhouden:
F Oriëntatie op studie en beroep (vervolg)	5 De leerling kan de eigen interesse en affiniteit verwoorden met bepaalde arbeidsgebieden, werksoorten, functies en opleidingen.	<ul style="list-style-type: none"> • informaties inwinnen over vervolgoopleidingen waarin het Papiamento een rol speelt.
	6 De leerling kan onderzoeksvaardigheden, keuzevaardigheden, reflectievaardigheden en sociaalcommunicatieve vaardigheden inzetten ten behoeve van het eigen keuzeprocess.	<ul style="list-style-type: none"> • nagaan in hoeverre hij een studiehouding, belangstelling en vaardigheden bezit in verband met zijn keuze
	7 De leerling kan eigen waarden en normen verwoorden ten aanzien van betaalde en onbetaalde arbeid en zorgtaken.	<ul style="list-style-type: none"> • reflecteren • onder woorden brengen • eigen mening geven
	8 De leerling kan de betekenis verwoorden van een mogelijke arbeidsrol voor zichzelf en anderen.	<ul style="list-style-type: none"> • rollenspel